

Maryša

Alois a Vilém Mrštíkové

2 pol. 19. století

Světová a česká literatura 19. století

Vybrala jsem si ukázkou z knihy Maryša od spisovatele Aloise a Viléma Mrštíků. Jedná se o jedno z nejvýznamnějších děl 2. pol. 19. století.

Charakteristika uměleckého testu

I. část

Literární druh a žánr:

- **Realistické drama** – tragédie z venkovského prostředí. Mízí lyričnost a subjektivnost. Verš vystřídala próza. Jazyk se začínal blížit běžně mluvenému, postupně se prosadilo i nářečí. Používali se aktuálně společenské náměty (dělnická stávka). Objevuje se zájem o vesnické prostředí.
- **Tragédie** – forma dramatu s vážným obsahem, kdy je hlavní hrdina postaven před vážnou překážku, podléhá jí a je dohnán až ke své zkáze (většinou umírá), přesto morálně vítězí.
  - tragédie dříve byla řazena jako tzv. vysoký styl.

Časoprostor:

- prostředí slovácké vesnice, konec 19. století /třetí jednání o 2 roky později/

Kompoziční výstavba:

- Využívá kompozici chronologickou, tzn. události plynou tak, jak jdou za sebou.
- - děj se odvíjí rychle a neodbíhá od hlavní myšlenky
- **Způsob uspořádání:** stejně jako klasické drama, tragédie
  - **1. dějství** – expozice: základní situace – jednání Lízala a Vávry o věno, loučení rekrutů (mezi nimi Francek, kterého Maryša miluje)
  - **2. dějství** – kolize (zápletky): Maryša odmítá sňatek s mlynářem Vávrou (prosí matku, ptá se babičky, prosí otce, rozmlouvá s Vávrou), nakonec souhlasí (ale naznačuje i vzpouru)
  - **3. dějství** – krize (vyvrcholení): návrat Francka, setkání s Maryšou, spory o věno pokračují
  - **4. dějství** – peripetie (obrat ve vývoji děje): otec Lízal lituje Maryšu, chce ji vzít domů, Francek ji láká do Brna, Vávra mu vyhrožuje a střílí na něho
  - **5. dějství** – katastrofa (závěr): Maryšino rozhodnutí – otrávil nemilovaného muže, Vávra umírá, Maryšino přiznání

- Bratři Mrštíkové připsali později i jiné závěry své hry – v jednom končí Maryša sebevraždou skokem ze srázu po hádce s Vávrou, v druhém je Vávra zastřelen nešťastnou náhodou z pušky

Téma a motiv:

Námět- život na vsi v 19. století

Motivy- mezilidské vztahy (láska, vražda), vesnický život, náboženské tradice a předsudky, osud dívky,...

Myšlenka- Manželství uzavřené bez lásky a pouze kvůli prospěchu nemůže být šťastné. Dílo zobrazuje majetkové rozdíly na vesnici, ukazuje, pro koho jsou nejdůležitější peníze. Poukazuje i na to, že občas rodiče svým dětem kvůli penězům ničí budoucí život.

II. část

- **Vypravěč:** Drama se tvoří tak, že se příběh vypráví pomocí dialogů a monologů.

Repliky- přímá řeč postav

Dominantní slohový postup– vypravěcí

Střídání–dialogů, monologů+ scénické poznámky

Typy promluv

- Jde však o text předváděn na jevišti, tvořený z promluv postav (dialogy a monology) a scénickými a režijními poznámkami

Monolog

- ucelená promluva jediného mluvčího; samomluva

Dialog

- rozhovor mezi dvěma nebo více osobami

Scénická poznámka

- u dramatu, popis, co která postava dělá

Postavy:

Lízal

-otec Maryši, svou dceru prodal; vychytralý, bezcitný a lakomý; starý bohatý sedlák, nemyslí na dobro Maryši

Lízalka

-matka Maryši, umíněná, tvrdohlavá; surovější než Lízal, přísná a krutá

Vávra

-starý ovdovělý mlynář; krutý opilec, jenž svou první manželku, s níž měl děti, utýral k smrti; zlý, sobecký a agresivní; má vysoké sebevědomí a je všude nechvalně známý; Maryšu si vzal jen kvůli penězům; i po slibu se nezměnil, Maryšu bije

Maryša

-Mladá dívka, poslušná dcera. Na příkaz svých rodičů, na tlak z jejich strany však končí tragicky. Musí je uposlechnout, vykoná tak čin proti své vůli, jen aby uposlechla všechny náboženské (cti otce svého a matku svou) a společenské zásady. Sňatek je pro ni jen životním neštěstím.
– milující žena, trpící pro svou lásku

Francek

-Chudý mládenec, který velmi usiluje o Maryšu. Nemá otce, jeho matka se živí prací u sedláků. Odchází na vojnu, z ní se pak vrací jako dospělý člověk s dospělými názory. K Vávrovi se nechová jako k někomu „vyššímu“, ale bere ho jako sobě rovného.

DĚJ:

1. dějství - expozice

Lízal se domlouvá se sedlákem Vávrou, že se za něho Maryša provdá. Je zřejmé, že se bude jednat o sňatek bez lásky, jehož jediným důvodem jsou peníze. Z vesnice odjíždějí vojáci, mezi kterými se nachází Francek, kterého Maryša miluje. Dvojice se spolu rozloučí a slíbí si písemný kontakt.

2. dějství - kolize (zápletka)

Maryša bojuje proti tomu, aby byla provdána za Vávru, ale u nikoho nenachází podporu. Její matka Lízalka se spíše těší, až odejde z domu a ani v Lízalovi nepřevládá cit touhu po majetku. Když dívka vidí, že je odpor marný, vzdorovitě souhlasí.

3. dějství - krize (vyvrcholení)

Francek se vrátí z vojny a zjistí, že Maryša, o kterou stále stojí, je v manželství nešťastná. Hádá se v hospodě s Lízalem a Vávrou a obhazuje svou sociální vrstvu - uznává, že nemá mnoho majetku, ale zato je schopen dobra a citu. Vávra žaluje Lízala, protože mu nezaplatil to, co slíbil.

4. dějství - peripetie (obrat ve vývoji děje)

Lízal nabízí Maryše, aby se vrátila domů, ale dcera ho odmítá. Přijde za ní Francek a přemlouvá ji, aby s ním odešla do Brna. Maryša ho miluje, ale kvůli morálním a náboženským zásadám nemůže opustit svého muže. Vávra se ho pokusí zastřelit.

5. dějství - katastrofa (závěr)

Maryša již nemůže vydržet Vávrovo chování a bojí se, že zastřelí Francka. Proto ho otráví a vzápětí se k tomu přizná.

III. část

Jazykové prostředky:

- Postavy využívají kombinace slováckého a hanáckého nářečí. Maryša mluví nářečnickými slovy méně, než Lízal, což dokazuje, že mladší lidé se snažili o používání spisovného českého jazyka.
- Je používáno slovácké nářečí, které má funkci charakterizační: prostředí vesnice, vesnické postavy.
- Autor využívá ve scénických poznámkách písní, hudby, krojů.
- Hra vyniká psychologickou hloubkou, opírá se o funkční detail, civilní výraz. Osvětluje některé rysy dobového života na moravské vesnici, zejména její neosobní společenský a životní řád poznamenávající a deformující chování člověka.

Alois Mrštík– Byl prozaikem a dramatikem. Vystudoval učitelský ústav, pak učil v několika jihomoravských obcích. Později byl jmenován správcem školy v Divákách u Hustopečí, kde žil až do své smrti. Přispíval do Moravské orlice, Zlaté Prahy, Lumíru, Světozoru, Národních listů, Máje aj.

Vilém Mrštík– Prozaik, dramatik a překladatel. Stěží vystudoval Gymnázium a odstěhoval se do Prahy. Po nedokončeném studiu práv se plně věnoval literatuře a publicistice. Přispíval do časopisů Lumír, Literární listy, Národní listy, Česká revue. Prosazoval umění pravdivé, usilující o nápravu světa. Díky nedostatku peněz byl nucen se vrátit na Moravu, s čímž se však nikdy nesmířil (myslel si, že jediné místo, kde může něco znamenat je Praha). Vyzdvihuje mravní hodnoty lidí, tvrdě odsuzuje bezohlednost a honbu za majetkem. Konec svého života ukončil sebevraždou.

Alois a Vilém Mrštíkové patří do české realistické prózy (odraz v díle... nezkreslenost událostí, poselství příběhu, a jiné v rovině reality) 2. poloviny 19. století. Psali venkovskou prózu. Zobrazovala především sociální rozpory, nespokojenost venkovského lidu s politickou, národní i sociální situací, také snahu o lepší postavení žen ve společnosti.

Kontext autorovy tvorby:

Tvorba

- Již v době svých studií v Praze si oblíbil francouzský naturalismus, zejména Emila Zolu, a ruskou realistickou literaturu, zvláště Dostojevského a Tolstého. Naturalismus a ruskou literaturu (z níž také překládal) propagoval ve svých kritických statích.

Díla

- Alois Mrštík - Rok na vsi (1904 – moravská románová kronika)
- Vilém Mrštík - Paní Urbanová,
- Santa Lucia (1893 - román),
- Pohádka máje (1897)

Literární a obecně kulturní kontext:

literárně historický kontext: 2. polovina 19. století, realismus

- vznikl ve Francii

znaky realismu:

- *pravdivý a reálný obraz skutečnosti bez idealizace*
- *objektivní přístup* - autor není nikdy účastníkem děje, existuje tzv. vševědoucí vypravěč, ten příběh komentuje, přináší fakta
- *typizace* - autor vybere postavu, která je typickým představitelem společenských skupin, hlavní hrdina je typem určité společenské skupiny, není individuálně pojat
- *kritický přístup* - autor objektivně zobrazuje skutečnost, upozorňuje na její nedostatky a ty kritizuje
- *analýza skutečnosti* - vědecký přístup ke společnosti, autor jí důkladně analyzuje, zkoumá na úkor atraktivního děje
- *nové výrazové prostředky* - hovorová řeč, nářečí

další představitelé období:

- Francie - Gustave Flaubert (Paní Bovaryová)
- Anglie - Charles Dickens (Oliver Twist, Nadějně vyhlídky, Kronika Pickwickova rodu)
- Rusko - Fjodor Michajlovič Dostojevskij (Zločin a trest, Idiot); Nikolaj Vasiljevič Gogol (Revizor); Čechov (Dáma s psičkem)
- Norsko - Henrik Ibsen (Nora)

nový rozvíjející se směr: **Naturalismus**

- krajní metoda realismu nebo zcela samostatný směr

- vzniká koncem 19. století ve Francii

příklad: Emile Zola - Zabiják